

УДК 747:72.012.8:728.5 (477-25)''1950/1980''

Олена СМОЛЯР

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТВОРІВ МОНУМЕНТАЛЬНО- ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРІВ ГОТЕЛІВ КИЄВА 1950—1980-х років

Досліджується концептуальний аналіз творів монументально-декоративного мистецтва в дизайні інтер'єрів готелів Києва 1950-х — 1980-х років. Описуючи настінне мистецтво окресленого періоду, головним завданням було донесення піднесених ідей, які чітко та зрозуміло мали діалог з народом. Художники прагнули наповнити громадські інтер'єри закликком дружності, гармонії в суспільстві, патріотичністю до своєї країни, шануванням природи, досягаючи бажаного результату талановитістю творчих задумів. Композиційна розповідь засобами монументального декорування впродовж десятиліть плінно зростає, чаруючи своєю оригінальністю тематичного вирішення. На основі вивчення монументально-декоративних творів окресленого періоду, таке мистецтво з його поглибленим змістом та концепціями стає прикладом для формування нових інтер'єрних об'єктів готельних споруд м. Києва. Цим можуть бути вирішені питання для реконструкцій та збереження архітектурних пам'яток нашої Батьківщини та створення нових інтер'єрних проектів готелів з концепціями нашого періоду 2000-х рр., що є надзвичайно актуальними, демонструючи мотиви, які лишаються в історії України.

Ключові слова: монументально-декоративне мистецтво, твір, дизайн, інтер'єр готелів, композиція, концепція.

© О. СМОЛЯР, 2017

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 4 (136), 2017

Однією з невирішених важливих проблем готелів Києва є поглиблене визначення концептуального аналізу творів монументально-декоративного мистецтва в інтер'єрах періоду 1950—1980-х років. Завдання стосується дизайнерського удосконалення інтер'єрів готелів різних за рівнем комфортності, які створені в окреслений період, та акцентується увага на готелі Києва. Реконструкція минулих та побудова нових готельних об'єктів необхідна для досягнення сучасного європейського рівня, до якого прагне Україна.

Написання статті пов'язане з вирішенням практичного питання збереження готельних будівель України, що є архітектурними пам'ятками зі своєю мистецтвознавчою спадщиною в інтер'єрах. Монументально-декоративні твори відомих майстрів цього періоду, що існують до сьогодні в готелях, залишаються шедеврами в історії.

Мистецтво українського декору опрацьовується такими українськими науковцями, як: Т.В. Кара-Васильєва, З.А. Чегусова, Т.О. Придатко; період радянського монументального мистецтва описують Лебедева В.Є. і Склярєнко Г.Я.; твори монументально-декоративного мистецтва в різних громадських закладах досліджуються в авторських книгах художника-науковця Жоголь Г.Є.; вчений Кантор А. по-філософськи аналізує підхід монументалізму в поєднанні з простором у своїй праці про мистецтво. Але питання щодо концептуального аналізу монументально-декоративного мистецтва саме готелів Києва 1950—1980-х рр. ще не було досліджене науковцями.

Невирішені частини загальної проблеми. Розкриття концепцій творів періоду 1950—1980-х рр. в дизайні інтер'єрів київських готелів, а на прикладі концептуального аналізу — створення нових тематико-сюжетних пропозицій сьогодення.

Мета статті. Охарактеризувати та дослідити концептуальний аналіз творів монументально-декоративного мистецтва в дизайні інтер'єрів готелів Києва 1950—1980-х років.

Новизна. Наукова новизна полягає у розгляді тематико-сюжетного різноманіття композицій монументально-декоративного мистецтва інтер'єрів готелів Києва 1950—1980-х років.

Монументально-декоративне мистецтво виявляє великий вплив на людину шляхом створення композиції засобами, кольором, масштабністю, фактурою і головним аспектом — сюжетно-тематичною концепцією. І навіть до наших днів монументальне де-

корування не втрачає своєї актуальності в створенні яскравих інтер'єрів різних житлових та громадських споруд. Воно розкриває головні питання з домінантою мистецтва.

Досліджуючи період 1950—1960-х рр., стрімко зростало завдання реконструкції та побудови архітектурних об'єктів, які були зруйновані війною. «В оформленні старих інтер'єрів наочно розкрилась така важлива якість монументально-декоративного мистецтва, як його здатність активно впливати на архітектуру. В прагненні активізувати внутрішній простір громадських установ найчастіше була деяка квапливість, спроба якомога виразніше закарбувати на стінах своє кредо, уяву про те, якою повинне бути монументальне мистецтво. Ці якості проявлялись не стільки в нових, спеціально зведених архітектурних будівлях, що несуть відповідальну громадську функцію, — але і в тих же старих коридорах в цокольних поверххах великих споруд, відведених під кафе, їдальні, дитячі садки» [5, с. 38].

Характеризуючи готелі Києва, можна розглянути готель «Дніпро», де цікаво продемонстровані дві монументально-декоративні композиції з концепцією теми пам'яток міста Києва (Іл. 1). Ці твори були завершені 1964 р. художниками Р. Зубченко і С. Отрощенко. «У масштабних залах вестибюля київського готелю «Дніпро» було поміщено два великі панно з керамічної мозаїки, які за задумом архітекторів Е. Елізарова і Н. Чмутіної повинні були в яскравій декоративній формі розповісти про красу Києва, про його пам'ятки. Але художники Г. Зубченко і С. Отрощенко, розкресливши стіну з блакитно-сірих кольорових цементів прямими лініями на колючі, неправильної форми ділянки, помістили там різномасштабні зображення частин будівель, пам'ятників, мостів і інших «елементів» міського пейзажу, виконані в'ялим контуром, набраним з шматочків глазурованої керамічної плитки: синьої і коричневої в одному панно, жовтою і червоною — в іншому. Зображення протокольні безпристрасні і є типовим прикладом поверхневої ілюстрації. Замість поетичного пейзажу Києва на стіні розміщений декоративний опис пам'яток міста.

У художників були функціональні наміри — зберегти «площину стіни» і зробити «сучасну композицію» [9].

В період 1970-х рр. київські готелі наповнювались новими творчими підходами та концепціями в

сфері монументально-декоративного мистецтва. «Новий етап у розвитку мистецтва, що почався в 1970-ті рр., зумовлений об'єктивною потребою часу — прагненням посилити змістовність, емоційність предметно-просторового середовища. Від окремих, епізодичних введень творів мистецтва в архітектуру художники переходять до комплексного оформлення міста, до цілеспрямованого програмного формування його обличчя» [7, с. 7].

«Роль монументально-декоративного мистецтва в громадських інтер'єрах — це не ... фантазування на вигадані і архітектурні теми, не віртуозні варіації об'ємно-просторових споруд, а майже найважливіша в наші дні функція знаходження шляху до людських сердець» [4, с. 14], — писав А. Кантор. З цим висловлюванням можна погодитись і зрозуміти, який важливий аспект несе концептуальне вирішення мистецьких творів на рівні звичайного людського сприйняття.

Прикладом концепції патріотичного відношення до столиці своєї роботи є монументальний твір В. Григорова, виконаний в металі. «В останнє десятиліття метал, як засіб монументального мистецтва, все частіше використовується як декоративний матеріал для створення панно. Художник В. Григоров на початку 70-х років для вестибюля готелю «Київ» створив величне панно «Київ». Вся композиція побудована на поєднанні металевих увігнутих і вигнутих пластів і декоративних об'ємних орнаментальних елементів; на кожній пластині вигравіруваний мотив архітектурного пейзажу з історичними пам'ятниками і найбільш характерними сучасними спорудами Києва. Використання декількох прийомів обробки металу — пластики, гнуття, гравірування — дало змогу максимально виявити образність теми в металі і підкреслити декоративність твору. Панно стало своєрідною візитною карткою готелю; гості міста відразу ж отримують інформацію, з якими значними пам'ятниками архітектури бажано познайомитись. Вдало розміщене панно в вестибюлі біля ліфтів, правильно віднайдений масштаб усього і ритм пропорційного поєднання пластин і декоративних елементів» [2, с. 161—162].

«Для архітектури 70 — початок 80-х років громадських будівель притаманна виразна індивідуальність і неповторність інтер'єрів за рахунок творів декоративного мистецтва. При сучасній простоті вирішення архітектур-

них елементів творів монументально-декоративного мистецтва — художній текстиль, кераміка, художнє скло, метал — відіграють домінуючу роль, що веде до емоційної виразності інтер'єрів» [1, с. 7].

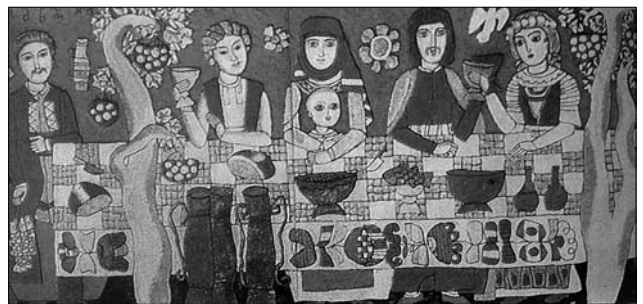
Одним з готелів Києва, наповнених творчими роботами, є готель «Русь». В 1979 р. банкетний зал київського готелю засяяв величною композицією в інтер'єрі під назвою «Русь» (Іл. 3), який створила майстриня художніх гобеленів Людмила Євгенівна Жоголь. Величний і масштабний монументально-декоративний твір став прикрасою і гордістю як самого готелю, так і пам'яткою міста Києва. Концептуальним вирішенням постає завдання досягти розуміння історичних витоків декоративної орнаментальності, кольору, ритму, динаміки та компоновання елементів, стилізованих під рослинні прототипи.

«За образним ладом твір — декоративно-асоціативно-символічний. Художницю охоплює якась нестримна стихія, що виявляється в активній динаміці всього твору. Автор звертається до незображального способу художнього узагальнення. Зорові образи квітів і трав її талант перевтілює на казково-фантазійний світ. Гранично стилізовані рослинні мотиви, вільно розміщені на площині, створюють враження, ніби хвилі трав розгойдує вітер. Своєрідний орнамент із примхливо вигнутих ліній, у якому немає повторів, а все міниться, переплітається, утворює нескінченну плинність, що урізноманітнюється багатством застосованих технік — гладкого ткання, дрібних петель, ворсового ткання, які створюють місцями оригінальний рельєф. Пластичний рух площин будує напрочуд гармонійну асиметрію, де більші й менші кола зі стилізованими квітами, трави, ніби заплетені в коси, примхливі орнаментальні пасма хитромудро звиваються й нестримно линуць за межі площини гобелена. Композиція гобелена будувалась за мотивами шитва Київської Русі, але й сам гобелен справляє враження старовинної коштовності. Колірна гама твору майже ахроматична: різні відтінки білого, сірого, чорні й жовтувато-умбрисні пасма, що відтіняються сріблястими й золотими нитками» [8, с. 98—99].

З подальшим розвитком створення нових інтер'єрів готелів Києва хочеться приємно описати композицію «Слава на світі най сонцю буде, а мир на Землі, вам, добрії люди» в банкетному залі «Братина», що в готелі «Либідь», яка пропагує щирість та добробут в

Іл. 1. Панно «Пам'ятки Києва» — художники Г. Зубченко і С. Отрощенко, м. Київ, готель «Дніпро», 1964 р.

Іл. 2. Розпис «Слава на світі най сонцю буде, а мир на Землі, вам добрії люди» (фрагмент) — художник І.-В. Задорожній, м. Київ, готель «Либідь», 1976—1982 рр.

суспільстві українського народу. Монументально-декоративний розпис на стіні, створений художником Іваном-Валентином Задорожнім в 1976—1982 рр., став на сьогодні пам'яткою, що є оригінальною з приводу стилістики та концептуальності. Цей монументальний розпис (Іл. 2), виконаний в яскравих кольорах, композиційно виражає свято: синього, червоного, білого, жовтого, коричневого, світло-рожевого та насиченого темно-синього забарвлення. Споглядаючи такий тематико-сюжетний задум художника, глядачі наповнюються енергією свята, приємного спілкування, родинності, злагоди, щедрості, щирості, задоволення від життя, а головне, — переносяться в середовище, яке підкреслює мотиви, традиції, орнаментальність українського етносу.

«Роботи художника В.-І. Задорожнього — це прорив сьогоденного вітчизняного образотворення і громадянського мислення у розмаїту художню царину українських національних змагань, вивищення їх і виведення на високий світовий рівень. Це залучення в актив пульсуючих і досі культур нашого минулого, його подій, етноаксесуарів і постатей. Це і є

Іл. 3. Гобелен «Русь» — художниця Л. Жоголь, м. Київ, готель «Русь», 1979 р.

Іл. 4. Гобелен «Золота нива» — художниця Л. Жоголь, м. Київ, готель «Жовтневий» (зараз «Національний»), 1983 р.

гостродемократичний ракурсний погляд на явища й події сучасного вітчизняного життя з його прагненнями до перебудови на широкій основі республіканізації та розвою духовності й розкнутості» [3, с. 3].

Поринаючи в сенс поняття монументального мистецтва, зрозуміло і вдало пояснює термін Галина Скляренко: «Монументальне мистецтво організовує простір, встановлює принципи його побудови, підкреслює зв'язки, орієнтує у напрямку руху, несе в собі значну інформацію, диктує деякі моменти поведінки, врешті-решт звертається безпосередньо до людини, створюючи відповідний масштаб і впливаючи на її духовний світ» [7, с. 6]. Таке визначення вдало

розкривається для періоду 1980-х рр. у декоративному мистецтві інтер'єрів громадських приміщень.

З монументальними патріотичними творчими працями стикаємося в київському готелі з нинішньою назвою «Національний», створеними Л.Є. Жоголь. Одним із композиційних варіацій оформлення інтер'єрів готелю був гобелен під назвою «Золота нива» (Іл. 4), зітканий в 1983 році. Декоративно-сюжетне прочитання експонує відвідувачам запащну барвистість трав і щедрість стиглого колосся через нюансність відтінків і масштабність формату. «Це гобелен, де художниця розгортає тему — пори року. Найчастіше тут концентрується увага глядача на центральній чи верхній частині твору. В цьому випадку приваблює передусім нижня частина, бо саме в ній відтворено ниву, де золоте стебло гнеться не стільки від вітру, стільки через обтяження достиглим зерном. Нива міниться всіма відтінками жовтого кольору, що чергуються з вохристим, світло-коричневим, майже білим, і зеленкуватим, створюючи враження постійного руху відтінків і тонів. Вкраплення у вовняне полотно шовкових ниток і люрексу — немов сонячні полиски, що виграють на золотому колосі. Крізь стебла проглядають сині волочки, а далі, на межі між нивами, квітує різнотрав'я, за яким наступна нива тане у безмежжі. Якщо верхня частина гладкоткана, то в нижній художниця застосувала різні фактури, що надають ниві об'ємності. Торочки темніших кольорів утворюють ніби ґрунт, з якого зростають зернові стебла. Цей твір — своєрідний символ багатства і плодючості землі України» [8, с. 128—129].

«Художній радянський інтер'єр (1950—1980-х рр. — Прим. ред.) розвивається як система гнучка, рухома, що реагує на соціальні потреби. У його основі — не стилістичні рамки і схеми, а прагнення до безпосереднього контакту з людиною. У самій природі, монументально-декоративного мистецтва закладені величезні перетворюючі можливості. Воно здатне не лише ... коригувати простір, вносячи в нього певні декоративні і пластичні акценти, ритм, динаміку, емоційне забарвлення, настрої, але й надати йому нового змістовного звучання, соціально масштабу» [7, с. 46].

Дуже цікавою з неординарною стилістикою і підходом є велична монументальна композиція Галини Сильвестрівни Севрук в готелі «Турист» м. Києва.

Горельєфне панно, розміщене у вестибюлі під назвою «Місто на семи горбах», втілювалося в інтер'єр готелю в 1985—1987 роках. Складна композиція створювалася за допомогою монументально-декоративних засобів: кераміки, полив, емалі, скла та солей. Твір має глибоку концептуальну ідею, яка є актуальною, з історичного плану, по сьогоднішній день.

«Квінтесенцію мистецьких пошуків Галини Севрук у царині монументальної кераміки становить горельєфне панно «Місто на семи горбах», що зібране з чисельних рельєфних елементів-композицій. Воно сприймається як епічна розповідь про історію древнього міста. Спочатку глядач відчитує тематичні фрагменти історії Давнього Києва з його епохальними персонажами, потім — сприймає предметно-знакове тло. Вся композиція переплетена семіотичними формулами давніх орнаментів та зооморфічних архетипів. Так її можна відчитати у зовсім іншій площині — як своєрідний літопис зв'язків духовних поколінь» [6, с. 41]. «Цей твір — наче епічне узагальнення всіх образно-пластичних пошуків Галини Севрук на тему «княжої доби». Духовно пережиті художницею долі знакових поколінь давньоруських сподвижників роблять тематичну розповідь у глині своєрідним одкровенням митця-філософа. З-посеред усіх ідейно-змістових та формальних винаходів доби «тоталітаризму» монументальний твір можна назвати одним з небагатьох гідних пам'ятників української духовної культури в нашому мистецтві» [6, с. 47].

Наш час 2000—2010-х рр. повинен також підтримувати історію і визначні події нашого часу, які з захопленням будуть надихати українців і приїжджих з інших країн світу своєю оригінальністю, традиціями, колоритом, любов'ю до свого міста, країни і співвітчизників. Розкрити в готелях Києва теми: Євро-2012 з футболу, боротьбу наших захисників Небесної сотні на майдані Незалежності, прагнення до модернізації країни для вступу в Євросоюз, Євробачення-2016 і перемогу... Актуальні теми, які повинні бути втілені в житті монументальним мистецтвом українських сучасних художників, щоб залишити пам'ятки для подальших поколінь, поважачючих свою історію і предків.

Таким чином, на основі дослідження монументально-декоративних творів в дизайні інтер'єру готелів Києва 1950—1980-х рр. був проведений концептуальний аналіз, який постає домінантою творчого ви-

раження ідей вказаного періоду. Ми намагалися окреслити конкретні творчі засади монументально-декоративного мистецтва, які чітко конкретизують формотворчий процес оригінальності кожного з творів настінного мистецтва в київських готелях. На основі дослідження можна виділити характеристики концептуального аналізу розглянутих композицій:

1. Зосередження та акцентування на пам'ятках м. Києва і зайнятості народу в окреслений період — твір з керамічної плитки.
2. Надання довершеності через стилізацію яскравих пам'ятників архітектури м. Києва — металева експозиція твору.
3. Створення масштабного декоративно-просторового твору з рисами орнаменту Київської Русі — твір художнього текстилю.
4. Заклик до миру, дружності, радісного колективного зібрання, відчуття щасливого життя — твір художнього розпису.
5. Втілення достатку, гармонії, спокою — твір художнього ткання.
6. Поринання в історію Київської Русі та огляд сюжетів головних постатей і подій — експозиція горельєфної кераміки.

Розкриття характеристики концептуального аналізу монументально-декоративного мистецтва в дизайні інтер'єру готелів Києва 1950—1980-х рр. дає змогу розробити дизайнерські рекомендації їх застосування при реставрації колишніх та проектуванні нових дизайнерських об'єктів сьогодення. Дає право професійно орієнтуватися в деталях монументального декору та специфіки дизайнерської подачі тематики, що на сьогодні є потенційно важливим в сфері мистецьких новаторських завдань сучасної України.

1. Жоголь Л.Е. Декоративное искусство в интерьерах общественных зданий / Л.Е. Жоголь. — Киев : Будивельник, 1978. — 104 с.
2. Жоголь Л.Е. Декоративное искусство в современном интерьере / Л.Е. Жоголь. — Киев : Будивельник, 1986. — 197 с.
3. Задорожній І.-В. Задорожній Іван-Валентин: монументальне мистецтво, живопис, графіка. Каталог виставки творів / І.-В. Задорожній. — Київ : Спілка художників України, 1991. — 66 с.
4. Кантор А. Самоценность искусства и переживание пространства / А. Кантор. — Москва : Декоративное искусство СССР, 1980. — Вып. № 12. — С. 14.

5. Лебедева В.Е. Советское монументальное искусство шестидесятых годов / В.Е. Лебедева. — Москва : Наука, 1973. — 234 с.
6. Мисюга Б.В. Галина Севрук. Альбом-монографія / Б.В. Мисюга. — Львів ; Київ : Смолоскип, 2011. — 240 с.
7. Склярченко Г.Я. Мистецтво і місто. Роль монументально-декоративного мистецтва у формуванні естетичного середовища соціалістичного міста / Г.Я. Склярченко // Література і мистецтво. — 1987. — Серія 6. — Вип. № 9. — 48 с.
8. Чегусова З.А. Людмила Жоголь: Чарівниця художнього текстилю / З.А. Чегусова, Т.В. Кара-Васильєва, Т.О. Придатко. — Київ : Либідь, 2008. — 264 с.
9. Интернет-ресурс: <http://okeramike.ru/books/item/f00/s00/z0000005/st008.shtml>.

Olena Smoliar

THE CONCEPTUAL ANALYSIS OF ARTWORKS OF MONUMENTAL AND DECORATIVE ART IN INTERIOR DESIGN OF THE HOTELS IN KIEV 1950—1980th

The article examines conceptual analysis of the artworks of monumental and decorative art in interior design of the hotels in Kiev 1950—1980th. The main task of the wall art of studied period was to bring the wall ideas that have a clear and understandable dialogue with the people. Artists sought to fill the public interiors to appeal friendliness, social harmony, patriotism to their country, the worship of nature, achieving the desired result by the talent of creative ideas. Compositional story by means of monumental decoration for decades is rapidly growing, bewitching with its originality of thematic solutions. Based on the study of monumental and decorative artworks of the above mentioned period, this art, with its profound meaning and concepts, becomes a model for the formation of new interior objects of hotel facilities in Kiev. This can become a salvation for questions of the reconstruction and preservation of architectural monuments of our homeland, as well as the creation

of new hotels interior projects with the concepts of our period of the 2000s, which is very important, sublime motives that remain in the history of Ukraine.

Keywords: monument and decorative art, artwork, design, interior hotels, composition, conception.

Olena Smoliar

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПРОИЗВЕДЕНИЙ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОГО ИСКУССТВА В ДИЗАЙНЕ ИНТЕРЬЕРОВ ОТЕЛЕЙ КИЕВА 1950—1980-х годов

Исследуется концептуальный анализ произведений монументально-декоративного искусства в дизайне интерьеров отелей Киева 1950—1980-х годов. Описывая настенное искусство указанного периода, главной задачей было донесение возвышенных идей, которые четко и понятно имели диалог с народом. Художники стремились наполнить общественные интерьеры призывом дружелюбности, гармонии в обществе, патриотичности к своей стране, почитанием природы, достигая желаемого результата талантливостью творческих замыслов. Композиционный рассказ средствами монументального декорирования на протяжении десятилетий стремительно растет, завораживая своей оригинальностью тематического решения. На основе изучения монументально-декоративных произведений очерченного периода такое искусство с его глубоким содержанием и концепциями становится примером для формирования новых интерьерных объектов отелей сооружений г. Киева. Этим могут быть решены вопросы для реконструкции и сохранения архитектурных памятников нашей Родины, а также создание новых интерьерных проектов отелей с концепциями нашего периода 2000-х гг., что есть чрезвычайно актуальными, демонстрируя мотивы, которые остаются в истории Украины.

Ключевые слова: монументально-декоративное искусство, произведение, дизайн, интерьер отелей, композиция, концепция.